

Bib. 3.

XIX 2 B 1260

AD SANCTAM
TIGVRINAM ECCLESIAM
VDALRICI HVGVALDI
EPISTOLA.

Reuelata est iniq[ue]itas Effraim & malicia Samariæ,
quia operati sunt mendacium.

Offic. 1°

Omnis qui transibit per Romanam stupebit, & sibilabit
super uniuersis plagis eius. Omnes qui teditis arcum de-
bollate eam, & no[n] parcatis iaculis, quia domino peccauit,
clamate aduersus eam. Ceciderunt fundamenta eius, de-
structi sunt muri eius, quia ultio domini est &c.

IOAN. PETERVS LECTORI S.

VGVALDVS nuper patriam petiturus hinc disce-
dēs, mihi omnium librorum suorum copiam fecit,
eosq; mihi commisit: dum igitur iam omnia diligē-
ter lustro, nihilq; nō gustatū permitto, inter multa,
in quibus animi adolescentis nihil abiecti, nihil humile cogitā-
tis, alijudinem admiraris nequeo, inuenio ad oēs Heluecīæ
ciuitates, atq; ad nobiliores pagos ei epistolas institutas, nō ar-
bitror in hoc ut ædat, sed ut se hacratioe in sanctorū studiorum
arena exerceat, ut, scilicet ad erudiendum olim populū instru-
ctor accedat: Inter omnes autem solam unam illā integrā, Tiguri-
nī, legant. Quanq; nec ipsi sine mea opera legeret, igitur furata
tibi dō. Quod facio Crispini & Crispiniani sanctorū exemplo,
quos etiā accipimus cōsueuisse coriū furari & indigētibus dare.
Sunt multæ causæ quæ me motent ut ædam: Primum, q; video,
ipsam proposito animi eius pulchre respōdere. Deinde, q; Apo-
logia loco potest esse cōtra aduersarios eius, tam& si illis aliter
responderet, sed bonis & doctis solū se excusati esse petit, qui
Tigurum. bus probatissimus est. Postremo, ut in clyta illa Heluecīæ ciuitas
(cuius uirtutes nō pōt satis prædicare apud nos, in quā multā
speci ponit) Hugualdi quū amorē sui, tum animū in totā patriā
Heluecīa cognoscat. Atq; ob hoc etiā libētius euulgare uolo, q;
lector hīc habet uiuā animi ipsius imaginē pictam, ut enī sentit
ita loqtur, ut loqtur ita uiuit: Ex qua intelligent boni, hoc est,
amicī eius nemini dolēdum fore, si qd a ueritatis hostib; ei ac-
ciderit: & malī, id ē, inimici eius, in illo casu ipsius aduerso, sibi
gaudēdū, nā ipm oia expectare, oia contēnere, breuiter, semper
felicissimum esse uidebūt. Nec autem hæc alio iudicio legas q;
exercitationem, orationem extemporaneam, nam ut ab omni-
fastu, ita etiam ab orationis ostentatione alienissimus est. Sed
oportet ut parcias laudem, ne facinus facinore commulem,
dū hæc ædo ipso ignorāte, & laudo, nihil enim magis odit q; se
laudari. Id cōpēdio dicam: Dignus est cui heluecia, patria ipsius,
detrus aliqd' (nam aliud nihil optat) in quo labore uictum quæ-
rat, & se in sanctis studijs exerceat, atque in Christo oblectet.
Vale, & auide eme, ut me facilius excusare possim apud hu-
gualdum ubi redierit.

FORTISSIMO ET SAPIENTISSIMO

Senatuī, optimoq; populo Tigurino, pacem &
salutem in Christo Iesu Vdalricus Hu-
gauldus Durgeus precatur.

H I L O S O P H I splēdīdīs
quidem uerbis docēt & præ-
cipiunt, ut uir a semel susce-
pta uitæ rōne non discedat,
sed per omnem uitam sui si
miliſ maneat, atq; etiam ho-
minem pro tēporum & for-
tunæ uarietate inuitissime
mutatum, inconstantia, le-
uitatisq; noīe notant; meo
profecto iudicio non sapien-
ter & inhumaniter, semper enim res, ætas, usus aliquid ad-
portat noui, aliqd monet, ut illa quæ nos optime scire cre-
damus, nesciam⁹, & qñ acutissime uiderē nos arbitremur,
sentiamus tādem oculos cæcūtire, & quæ nobis omnium
prima uideātur, in experiundo repudiemus; ita ut semper
senescentes aliquid discamus. Quod mihi nunc euenit;
nam ante hac quom omni homini, præsertim Christiano
maxime mihi & literarum amico & natura latētis uitæ
& longissime ab hominum frequentia semotæ, hoc est,
odio & inuidiæ & rixis minime expositæ cupi dīssimo (in
horas enim spero solitudinem, nō monachorum turpissi-
mum & sceleratissimum luxum & otium, sed uillam in qua
possim corpus, in iucundissimis rebus rusticis, in cura &
cultura pecori, gregi, & apibus, arboribus & terræ adhibe-
da, & animū in sacrarum literarum studijs, mutuo officio
exercere, teneat iam me dura egestas in urbe & otio, genio

A ñ inuitato)

AD TIGVRINAM ECCLESIA M.

inuitō) omnino nihil prius & antiquius esse debere, tranquilla solitudine, sententia mea fuit, tū uero stultissimum semper ratus sum mundi odium sibi parere, nullum laborem, miseriam, ignominiam, periculū, mortem ipsam non uitare, ueritate prædicanda, atq; id frustra, nullo prorsus cū fructu. Et hinc si quos audieram huic militiæ nomen dedisse, nimum religiosos, hoc est, superstitionis, stultos, miseros, & cum imp̄js, infanos ducebam.

Sed nūc, post habita ratione mea scripturæ & animo diuinæ uoluntati cedente, uideo, adeo ab imp̄js dissentient, dum tanto animi affectu, ut etiam in corpoream uocem erumpat ille affectus, ut illa impiorum pugna & piorum, par sit corporis pugnæ & piæ aīæ, nec pericula nec morte formidandam. Et fratres latronum admonendos, ab errore, peruersis studijs, uelint, nolint, retrahendos. Nec excusationi satis esse apud patrem nostrum; noluernut audire, ut stultus putaui.

Quare inermis (peiore enim loco res est & morbus desuperior, q; ullis humanis uel uiribus, uel arte hic aliquid effici possit) me deo commendans, totum me ipsum abnegans patiar spiritus mei, in populi dei seductores & Antichristos zelū & iram effundere, sine rōnis delectu, quicqd uult. Sed nondum bene incœpi, anima mea multum repleta est opproprio abundātū & despectione superborum, hæreticus, filius perditionis, filius diaboli (ut agitur cum ueritate apud homines, id est, mendaces & uanitatē) uocor & habeor & accusor. Nec mihi inopinatū & inexpectatum quicq; accidit. Omnia præcepi, atq; animo mecum ante peregi. Immo quæsiuī hoc nominis, & simul tī meo me non esse dignum q; male audiam, qui patiar propter ueritatē, simul gaudeo inter illos me numerari, inter quos Christus reputatus est & adhuc reputatur. Sedet super throno

VD ALRICI HVGVALDI EPIST.

per thronum qui iudicat iusticiam, homines iniquitatem & mendacium probant. Hæc duo dei & hominum, iudiciorum, naturam ostendunt: Deus ueritas est. Omnis homo mendax. Qui uolet esse sapiens stultus fiat, pius & iustus, impius & peccator, qui santis, insanus, qui uolet esse Catholic⁹ & uere Christianus, hæreticus & anathema fiat oportet, qui Apostolicus esse cupit necessum est fieri dia/ bolicum, sicut qui diues, potēs, magnus, dominus esse cu/ pit, pauper, impotens, abiectus, seruus fiat. Hæc est crucis sapientia.

Ex sentētia igitur mihi omnia felicissime succedūt. Si adhuc hominibus placerem Christi seruus nō essem. Ma ledictiones Magnatum, non Ecclesiæ, sed speluncæ latronum, mihi perpetuas opto, nihil æque deþcor atq; eorum benedictiones. Illis enim quicquid diabolicum est, sanctum est, Christianum habetur: quicqd pium & ueritas & dei est, diabolo tribuūt. Tanta est exētas, peruersitas, malicia Ecclesiasticorum latronū, ita Christus omnium nequitiarum operculum factus, tāta est ira dei, qui regna re fecit hominem hypocritam, ppter peccata populi, ipse recessit, misitq; nobis diabolum, quia se nobis nihil meritis dederat, nos eum acceptum tanto contemptu tractauimus. Ipse redemit nos, contra eum nos mēdacia locut⁹ sumus, expectauit iudicium & ecce iniquitas, & iusticiam, & ecce clamor. Commutauimus ueritatem dei in mendacium & seruiuimus nō creatori & seruatori, sed creaturæ, superbis seductoribus. De nobis prædictum est & in populo Israel præmonstratum. Prouocauerunt autem te ad iracundiam & recesserunt a te & proiecerūt legem tuam post terga sua: & prophetas tuos occiderunt qui contestabantur eos ut reuerterentur ad te: Fecerunt blasphemias grandes, & dedisti eos in manum hostium suorum & affili

A iii xerant

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

xerūt eos. Quare uerum est illud quod ibidē scriptum est:
Spirituualiter Ecce nōs ipsi hodie serui sumus in terra quam dedisti pa-
in telligēdum tribus nostris ut comedēt panem eius & quæ bona sunt
iam. eius, & fruges eius multiplicantur regibus quos posuisti
super nos ppter peccata nostra, & corporibus nostris do-
minantur, & iumentis nostris, sc̄ d̄m uolūtatem suam, &
in tribulatione magna sumus. Immisit enim in nos deus
bestias pessimas, obtenebratus est sol in ortu suo (id est,
Euangelium apud gentes) & luna non splendet in lumi-
ne suo.

Papæ extol- Assur hic, pro Christo, est quasi cedrus in libano pulcher
lentia. ramis & frondibus nemorosus, excelsusq; altitudine, &
intercondensas frondes eleuatum est cacumē eius, aquæ
nutrierunt illum, abyssus exaltatit illū, flumina eius ma-
nabant in circuitu radicum eius, & riuos suos emisit, ad
uniuersa ligna regionis, ppter eera elevata est altitudo eius
super omnia ligna regionis, in ramis eius fecerunt nidos
omnia uolatilia cœli, omnes superbi, effœminati, meretri-
ces, sub frōdibus eius genuerunt omnes bestiæ saltuum,
omnes impostores sub umbra eius mendacia finixerunt,
quibus populo imponerent, abientes non adæquauerunt
summitatem eius & plantani non fuerunt æque frōdibus
illius, id est, príncipes, Imperatores, Ecclesiæ Idolo illi no-
stro non sunt pares.

Impletur illud Patli in nobis: eo q; charitatem non re-
cepérunt ut salvi fierent, mittet illis deus operationem er-
roris ut credant mendacia. Non est qui inuocet iusticiam
neq; est q; iudicet uere, confidimus in nihil & loquimur
uanitates. Atque illud Isaiae peractum est nobiscum: pro
eo quod abiecit populus iste aquas Siloe quæ uadūt cum
silentio, & assumpsit magis Rasin, & filium Romedise,
propter hoc ecce dominus adducet super eos aquas flumi-
nis fortes & multas, regem Africorum, & omnē gloriam
eius,

Nota.

V D A L R I C I H V G V A L D I E P I S T .

eius, & ascendet super omnes rios eius, & fluet super oes
ripas eius, & ibit per Iudam inundans, & transiens usque
ad collum ueniet, & erit extetio alarum eius implens lati-
tudinem terræ tuæ, o Emanuel.

Hilas sic se habere nemo est q nō uideat. Quare audiamus
etiam ex ore Prophetæ diuinæ exhortationem quæ mox
sequitur eodem loco. Congregamini populi & uincemini,
ni & audite uniuersæ procul terræ, confortamini & uin-
cemini, accingite uos & uincemini, inite consiliū & dissi-
pabitur, loquimini uerbum & non fieri, quia uobis cum de-
us, dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse paucor-
uester, & ipse terror uerbi, & erit uobis in sanctificatione.

Audi diuinum
spiritum Ger-
mania.

Paulus nos prius monuit, dicens; Reuelatur ira dei de
celo super omnē impietatem & iniusticiam hominum
eorum qui ueritatem dei in iniusticia detinent. De nobis
Ab hachuc prædictum est: Ex se ipsa iudicium & onus eius
egreditur, leuiores sunt pardis equi eius, & uelociores lupis
uespertinis, & diffundentur equites eius, equites namq;
eius de longe uenient, uolabunt quasi aquila festinans ad
comedendum, omnes ad prædam uenient, facies eorum
uentus urens. Ex illis exiuit cogitans contra dominum
malitiā, mente pertractans prævaricationem. Et domi-
nus dicit de nobis, luxta immundiciam eorum & scelus fe-
ci eis & abscondi faciem meam ab illis. Ut breuibus di-
cam: Ecclesia apud gentes pessulum ostij aperuit dilecto
suo, at ille declinauit & transiit, & percusserunt illam &
uulnerauerunt eam, tulerunt pallium eius custodes mu-
rorum.

Quanta cruci pijs animis putas esse inelyta ciuitas, cogi-
tare, uidere, illam dei iram super nos, ita traditos nos in re-
probum sensum ut deum diaboli nomine damnemus, &
diabolum dei nomine benedicamus.

Non

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

Non hæc dico q̄ me male habeat quod ad me pri-
uatim in hac rerum peruersitate attinet. Cur enim hic ego
homuncio non cum David, infinitis ornamentis, ornato
cummulatoꝝ, dicā: Persequatur inimicus animā meam
& comprehendat & conculceret in terra uitam meam, &
gloriam meam in puluerem deducat. Sed q̄ populum mi-
serime seduci & perdi uideo, non possum non differri do-
loribus. Hic clamo cū Propheta: Surge domine in ira tua,
& exaltare in finibus inimicorum meorum, & exurge do-
mine deus meus in præcepto quod mandasti, & confun-
dantur superbi, quia iniuste iniquitatem fecerunt in me.
Vidi præuaricantes & tabescerebam, quia eloquia domini
non custodierunt. Alias in tribulationibus meis non ar-
bitror ulli me tristiorum uisum. Sediciosus, pontificiæ ma-
magesstatis detractor, blasphemator, maledictus, a specio
sis illis iniquitatū operarijs uocor, minnantur ignem im-
piissimi homines, Ad tribunalia trahor, non audeo domo
pedem efferre, nec in ipsa domo tutus, insidiatur enim mihi
Italicum uenenum. Inter hæc omnia latus deo gratias
agere cupio, & q̄ dignus habitus sum qui propter ipsum
patiar, & q̄ largitur uires quæ omnia superant. Informes
hyemes reducit lupiter, idem summouet non si male nūc
olim sicerit.

Vt autem fateor nihil tam grante mihi accidere posse, ma-
ior a me coram deo meritum: Ita accusatoribus & calum-
niatoribus meis coram non improborum hominum iudi-
cio respondere facile possim. Quid enim feci: quod docti
omnes, boniꝝ omnes tacito in corde, magno dolore pre-
munt, illud ego euomere incoepi. Et cum Apostolico illo
nuncio Martino Lutheru aptis tibijs clamare cœpi illud
græcū, ἐπεὶ οὐκ θάστοι εἰλέγχεις ιωόντωρ. Aperire uolui
quomodo in anno quo mortuus est Acham factum sit,
onus

V DALRICI HVGVALDI EPIST.

onus istud. Et hinc Romanentium & omnium aliorum
otiosorum non sanctitati, reuerentiae, dignitati, sed iniqui-
tati, rapacitati, superbiae, malitiæ, detraxi. Prævaricantes
reputati omnes, peccatores terræ, non Christi in spiritua-
libus uicarios, fornicatores, non Christianos, nō sacerdo-
tes, sed scortatores. Dixi Romanam curiam tyrannidem
Pharaonis esse, quæ populum domini intolleranda serui-
tute premit. Et spem esse dñm (qui dicit & facta sunt) nūc
Pontificibus his, quibus tum Pharaoni, minari. Ecce Pha-
rao uel Papa, draco magne q̄ cubas in medio fluminum
tuorum, & dicas, meus est fluuius, & ego feci memeti p̄m;
Ego ponam frenum in maxillis tuis, & agglutinabo pi-
sces fluminum tuorum squamis tuis, & extrahā te de me-
dio fluminum tuorum, & uniuersi pisces tui squamis tuis
adhærebunt, & projiciam te in desertum, & omnes pisces
fluminis tui &c. Et iam aduētu suo i illo Aegypto omnia
Idola, p̄tificum inuentiones, onera, fracturum.

Et hæc spero, quia cupio consultū esse Ecclesiæ Christi.
Præcepta domini considerabam, ppter ea odiui omnem
semitam mendaci, & iuraui & statui custodire iudicia iu-
sticie eius. Gressus meos dirigit Christus dominus meus
~~sed~~ in eloquium suum, & non dominetur mei ulla iniusti-
cia. Quare dñ spiritus corpus inhabitabit, me nulla dies
tam fortibus ausis dissimilem arguerit.

Nec calumniatores & persecutores mei illi apud me
quicq̄ effecerint, nisi q̄ ad quosdam effeminatissimos
Doctorculos Theologastros pruatim conuersus, eos no-
minatim pingā, ut populus videat cuiusmodi sordes sub
molliter curata crite lateant, & docebo nihil interesse qui
bus mēbris cinædi sint, posterioribus, an prioribus. Vul-
go enim illi delicati & molles, domini eximi Doctores,
sacerdotes incorrupti & p̄ij habentur. B curios

AD TIGVRINAM ECCLESIA M.

curios simulant & bachanalia uiuunt. Hispida membra
quidem, & dura per brachia setæ, promittunt atrociem ani-
mum, sed podice leui cæduntur tumidae, medico ridente,
maritcae. Vnum atq; alterum egregium scholasticæ Theo-
logiæ specimen in duobus Theologastris, suis nigerrimis
coloribus pictis, ut mundus uideat qualia monstra faciat
illa mædacia, Scoticis enim subtilitatibus & Elenchis tâq;
Pharao magicis monstris, indurati sunt, pponâ q; primu
dei gratia & patriæ benignitate nō sic in certis sedibus est
errandum. Gestit & iam animus nomē effundere, qui in
malos asperrimus parata tollit cornua. Omnes ab omnibus
pestes oībus medicamētis remouere conabor: qualis aut
molossus aut fuluus lacō, amica uis pastorib⁹, agā p altas
aure sublata nitet, quæcunq; pcedet fera. Si hic essent, uel
si hæc legerēt hi q; de me omnia mala meruisse se sibi con-
scij sunt, ui & dolo, in me ruerēt, ne hypocrisy eortim per-
me palā fieret aliquid, ita incrassatū est uelut adeps cor eorū:
morbum pessimum tegunt, nō pudore, sed malitia, alijs no-
çendi cupiditate, ne homines caueat sibi ab ip̄is. Illa enim
& natura est morborū quorūdā corporū qui uitari nolūt;
iccirco prodēdus hominum morbus fratres ut sibi caueat
adhortandi. Ut audios uicinum funus ægros exanimat,
mortisq; metu sibi parcere cogit, sic teneros animos aliena
oppobria sæpe absterrent a uicijs. Optanda ira dei il-
lis est, ut eorum imp̄js conatibus resistat, & sentientes do-
mini iram pios priorumq; studia dei uoluntatem persequi
desinat, & i se ip̄is humiliati supp̄ire desinat, se homines,
id est, mædaces, uanitatē, insensatos, esse agnoscat.

Hoc consilio ego meis inimicis dei iram precor, ut sic
suo ipsorum hono confundant̄ peto, in hūc finem omnes
meæ obiurgationes tēdunt, nec uellem prudens & sciens
etiam pessimo hosti meo nocere. Sic fratri frater, sic præce-
ptor

V'D' ALRICI HVGVALDI EPIST.

ptor discípulo, filio sic pater irascitur, hac ratione deus ele
ctos suos reprehēdit. David hoc animo inimicis suis hoc
imprecatur: Erubescant & conturbentur uehementer
omnes inimici mei: conuertantur & erubescant ualde ue-
lociter.

Hoc animo duos illos legatos diabolicos Romanen-
ses latrones attigi. Sed ecce aduersarij mei hic occasionem
me accusandi ambobus manibus arripiūt: me i uiros prin-
cipes, sanctissimi legatos, maledictum esse, eosq; patris in-
imicos facere clamantes, iam iam ad supplicium rapturi.
Sed ego arbitror Helueciam patriam meam & prudentio-
rem & iustiorē esse, q; ut mihi, serpentes, lupos, hostes per-
niciosissimos indicare ei, pro meo in eam studio, conanti
succenseat, malum pro bono referat, non (etiam si male
succedat) huic meæ bonæ uoluntati gratias agat. Ita nec ti-
meo ne deus mihi irascatur, q; ex eius uinea serpentes, bel-
uas, abigere & ejcere uolui, non quidē uiribus, at claman-
do & minando, & hoc diuini spiritus ex scriptura uerbis.
Arbitrabar enim quemadmodum bestiæ, quantu[m] uis feræ
sint, hominis uocem horret, ita nullum hominem tam insen-
saturn, qui nō ad dei uerba tremeret, quasi uas siguli fran-
geretur, cum dei uocem nec diabolus ip̄e ferat. Sed in latro-
nes, illa scelera, impietate diabolum superant, nō fugiūt,
sed resistūt omnipotenti deo, & ita resistunt, ut nō patcis,
etiam non malis, sed imprudentioribus rerum æstimatori-
bus, uideatur. Ecclesiæ Christi cōsultius esse, non irritari,
ne crudelius & maiori cū pernitie grassentur. Tñ res non
sic se habet, nam si nō prorsus uincit, necessum est im-
pudētissimos populi dei seductores, timidiiores reddi. Sed
uicta est Iniquitas hæc nemo dubitet, ante faciē enim indi-
gnationis domini quis stabit? & quis resistet in ira furoris
eius? Consummentur quasi stipula ariditate plena, fient

B ij sicut

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

sicut fœnum tectorum, quod pritusq; euellatir exaruit. Et iam pascen̄ primogenita pauperum, & pauperes fiducia liter requiescent, & dominus impios illos impostores interire faciet in fame, radicem & reliquias eorum interficiet. Vlula porta, clama impia Roma, pstrata est Philisteia omnis, ab Aquilone (id est, ex Saxonibus) sumus ueniet, & non est qui effugiat agmen eius.

Vincatur siue non uincant, ego certe priæ nullos principes inimicos facio, sed cū patriæ pessimis hostibus, meo solius periculum bellum gero, in qua re quicq; futurum est, certe patriæ non potest nō prodesse, mitius enim praestigijs illi imponent, simulatq; uiderint, etiam hic esse qui fraudes intelligent, & resistere audeant. Et mihi etiam omnia ex sententia evenire oportet, non enim ignominiosissimam & foedissimam mortem apud homines detrectabo, modo patriæ p̄sim. Nec aliud est in uotis q; eius salus & libertas. Et tacq; equus ille Alexandri Bucephalus, hero ex armorum periculo perlato, moritur, ita ego patriæ ab otiosorū tyrannide liberata, nihil non pati paratus essem. Quare me nec Chimeræ spiritus ignea, nec, si resurgat, Centimanus gigas, diuellet unq; ab animi mei p̄posito, hoc est, a ueritate, a studio & charitate in patriam. Nec ullo modo, quod ad me priuatim attinet, a Christo discedā, animæ salutem deserēs. Superiori anno cum ego & alius quidam, tum mihi in itinere comes, & in literarum studijs commilito, Saxoniā petituri, incidiſsemus in latrones, datus esset nobis optio, uel omnia ultro linquere, uel uitā, maluit ille, repugnando, sine ulla spe uincendi, uitam perdere q; pecuniam eis dare, ego præferens pecuniæ uitam malui omnia, pecuniā, libros, uestimenta, amittere q; uitā: Quanta nunc esset insania latronibus illis uitam potius dare q; corpus?

Ego satīs

VD AL RICI HVGVALDI EPIST.

Ego satis mirari non possum, pessimorum hominum impudentiam, q̄ me accusare audēt hoc nomine, hoc est, q̄ principes ambulantes peruerse, argentū reprobū uocauī, cum uideant diuum Hieronymum nec nominibus abstinuisse, atq̄ hominum non ita pestilētissimorum, & sanctum Paulum tam seuere, illos ueritatis subuersores Anathema pronunciare, Nos diligenter monere Christum ut ab illis falsis Prophetis caueamus, & in lumine ambulemus, non in illorum tenebris: Certe exequēda sunt hæc dei mandata Christiano, magnā enim uim summi tonantis uerba habere debēt, qñ posterioris hoīs minutissimum uerbum apud alios tantum habet uirium.

Hac causa, ista mēte, illaç necessitate, patriæ libertatis & salutis amore, otiosorum multitudinem & maliciam detestatus sum. Et Helueciam charissimam mihi patriam hortabor omnibus, non meæ linguae, sed uerbi potentissimi dei, uiribus, ut hoc malo, hoc grauissimo onere se (nō cædibus, sed ratione & consilio ex Euāgelio petito) leuet. Sed iam me nōdum ad hanc militiam satis accinctum, impium, cultus diuini cōtemptorē, hæreticum, seditionum, genimina uiperarum, Samariæ uaccæ clamant. Adeo impiorum aurum offendium est uerbum dei, ut offendat anteç audiatur. Nemo non omnino male sanus facile uidet, quid contra insensatas bestias dici possit. Quare ego non nescioç importūnum, q̄stultum esset, illorum friulia & frigida mendacia argumentatione refellere. Cum mihi testes omnes boni & docti sint, illos falsissimos nebulones mentiri, Dialogus res ipsa (quem stupidissimi asini non intelligerēt, etiam si leuissimus leuior esset) qui testimonium exhibit, me nihil aliud querere, q̄ pacem, fraternitatem, libertatem, in Christo Iesu. Dolet, dolet, ex animo dolet, nos ita seruire diabolicis tyrannis, nos misce-

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

ros flagitorum superbiā & luxum, tāto labore & miserīa
nutrīre. Cupio, gestio grauem & insignem casum otioso
rum latronū uidere, ut & alios secū seducere desinerent,
& ipsorum aliqui, si posset fieri, pœnitētā agerent. Qz ut
fiat, uideo primum omnītū diuinū auxiliū inuocan-
dum, mox admouendas nostras manus, deus enim igna-
uiam nostram odit. Quamobrem Helueciæ Magnates p-
pediem adhortari uiua uoce decreui, ut Ecclesiā purgent,
operamq; dent ut Euangelico spiritu non Italico ueneno
agāt, ut ueniat dies & homo nutriēs uaccā boum, & duas
oues, præ ubertate lactis, butyrū comedat.

Quemadmodum plantæ ab agricola arboris, plantæ,
si ex ueteri trunko, ramorū densitas nascitur, fructum non
possunt ferre, nec feliciter prouenire, nisi semper purge-
tur, & omnes siluestres naturales eius rami abscedentur,
solæq; insitæ plantæ liberæ & puræ arborem habeant: Ita
Ecclesiæ plantæ, quas Christus ei inseruit, puræ seruandæ
sunt, & iam humanis traditionibus impeditæ, deserta &
prorsus obrutæ, purgadæ sunt, ut omnino diuini spiritus
doctrina a nostris iusticij; menstruatis, corruptionibus,
mendacij; libera, fructum ferre possit: Alias non aliud
fructum feret nisi, quem uidemus, peccatum & mortem.
Hinc sanctus Paulus tāto spiritu iubet esse anathema oēs
alia docentes, etiam si sit Angelus de cœlo. Et adhuc no-
stra cæcitas Romanensium artes, etiam hominib; sanis
mendacia, amplectitur:

Ecclesia illa est tanq; profundum mare, in quod omnes
opes ruunt, in quo non pisces, sed serpentes & omne ge-
nus uenenosorum monstrorū nutriuntur. Illud mare pur-
gari peto, & iudices constitui sicut fuerunt antiquitus. q;
nisi fiat, omnia nostra, ut uocātur, bona in illam immu-
dissimam caueam ferentur, otiosorum luxui cibo erunt,
nobis

VD' ALRICI HVGVALDI EPIST.

nobis fame pereundum, miserrime seruendum; Quare si
ne mora manibus pedibusq; contranitendum, alias Ger-
maniam ipsa si cuperet salutis seruare prorsus non poterit,
Igitur ad domini uineam purgādam, omnes bestias ejci-
endas, abiectis terrenis cibis sepe circundādam, ne rursus
ei uentre pigri insidentur, consilium est Heluecos ad-
hortari. Nisi a diuitijs exoneretur Ecclesia, a bestijs tuta &
inuastata seruari non potest, cui & prima peregrinos, ob-
scena pecunia mores, intulit, & turpi fregerunt illam
luxu diuitiæ molles. Oportet ut uas illud euacuetur ab o-
mni immundicie, & lauetur: Nam cui uasi acetum inest
in hoc uinum nullum durat ut non corrumpatur, ita ubi
illæ externæ opes, spūs diuitiæ esse nullo modo possunt.
Nisi spinarū arbustæ illæ radicitus extirpentur, ne serpen-
tes in eis latere possint, sine ueneno conseruari nō poterit
Ecclesia, quantumcunq; reformatur.

Nec est hic impiorum opinioni illi respondendum,
quæ putat, sanctis & deo diuitias & illas mundanas pom-
pas curæ esse, cum tota scriptura, ac ipsius nostræ religio-
nis sensus reclamat, quare nō sunt digni peruersissimi, cæ-
cissimi, ut in re omnibus notissima eis respōdeatur ex scri-
ptura sancta uel sanctorum aut uita aut doctrina, a Persio
poeta discant, qui inquit:

Dicite Pontifices in sacro quid facit aurum?

Nempe hoc, quod Veneri donatae a uirgine puppæ.

Quin damus id superis, de magna quod dare lance.

Non possit magni Messalæ lippa propago:

Compositum ius, fasci animi, sanctosq; recessus

Mentis, & incoctum generoso pectus honesto:

Hoc cedo, ut admoueam templis, & farre litabo.

Hinc,

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

Hinc, ut scilicet hæc eo citius fierent, dolos & insidias otiosorum detegi, ipsos esse aut fontes sine aqua, aut plenos aquæ ueneno infectæ, nec magis sacerdotes esse censendos, q̄b̄ imagines illæ intemplis pictæ, auri & argenti spuma linitæ, aureæ & argenteæ esse credendæ, populum uidere uelim.

Inquiunt, tibi puer, nullo titulo insignito, non licet dignitatem sacerdotum, amplitudinem & dominationem Episcoporum, & Cardinalium, maximum & sanctissimum reprehendere. Quid: quin uobis per diabolum & cæcissimam uestram malitiam, non licet mendacissimos, omnibus modis nequissimos, diaboli uicarios, odire, proximum amice monere, ut oppressus ad Christum resurgat. Quid ais peruersitas; tibi puer? A studio, nō ab annis eruditio petenda: spiritus, non annorum multitudine in hominibus loquitur: Qui quibus hominibus non est, nihil possunt nisi mendacium loqui, ut te necessum est facere, quæ tuis ipsis uiribus inniteris. Tibi nullo titulo insignito, O insignem malitiæ stultitiam & cæcitatem, quæ nondum uident, omnes uere doctos, omnes bonarum literarū studiosos, inania illa nomina contemnere & odire, ut quæ Christianæ Ecclesiæ multarum calamitatum causa fuerunt, & inter eos, qui habent deponere cupere, qui non habent nihil minus ambire, immo nihil eque fugere. Et ita sordescere etiam uulgo incipiunt, ut indubie sciam, paucis annis idem fore, se factare, magistrum Doctorem, qđ se oleum, impensas, & operam, ipsumq̄ tempus perdidisse, se otio perditum, se uel magnum asinum, uel mendacem hominum doctrina factum, ostendere: Quot enim magister culi, quot eximiū doctores, superioribus proximis seculis fuerūt, tot nobis Cicerones, Marones, Platones, qđ iusticarij hypocritæ, tot uere sancti patres erūt. Est ne nobis

Euange

VD ALRICI HVG VALDI EPIST.

Evangeliū nūciatum p inflatos magnificis titulis Doctores: Nō certe, sed rem tā præclarā & arduā placuit deo per humilimos, indoctos efficere, ne scilicet, esset de q̄ hō uanitas gloriari posset, &cōē hoc negotium diuinę virtutē tribuēdum esset, & ob hanc rē scripturæ spūs intellectum dat paruulis semper.

Sint nobis qđ Christus Iesas, portet pro nobis nostras infirmitates, pascat nō mactet, curēt non occidat, hoc est, sint uere quos se esse p̄fitent, & nos omnes, qui malitiam & mendacia odimus, eos obseruare & reuereri ut Apostolos, & Christi uicarios, parati sumus.

Laborem, dolorem, studiū meū, sancta Tigurina Ecclesia audis. Illas bestias adorare nolo, qui enim īpas adorat eorum noſa nō sunt scripta i libro uitæ. Deus mihi testis, me inuitū, pdere illorū dolos & malitiā, sed nō sunt sana biles, morbus ille desperatus est. Hoc unū reliquū est, ut detegant, ne noceat alijs, & in eādem pditionē imprudētes seducat. Et id me iubet quidā animi uæhem ēs feruor, quā sine mora sequar q̄conq̄ uocabit, ne mihi usuueniat quod illi arbori, quæ, q̄ Christo accedēti nō statim fructū dederat, maledicta & arefacta est. Si tyrāni illi me occidēt, antē q̄ quicq̄ effecero, optime erit, huius laboris molestia hac uia liberabor: q̄ posset melius mecū agi, si deus uellet me tā mature per illos carnifices ex hoc carcere (in q̄ dum sum sine timore æternæ mortis esse neq̄o) corporis euocare ad uitā liberā: Fiat uoluntas dñi. Quare aduersarij mei q̄ passim clamāt, me in Heluecios confidere, animū meum ignorat, & mētiunt. Fateor mihi spem esse ueritatē i Hel uecijs locū inuenire. Et me nūq̄ quibusdā familiaribus de periculi magnitudine, amice quidē, sed stultissime, monētibus, & ab instituto deterrētibus, iuxta carnis captū cōsūlētibus, sil̄ respōdit: Putatis, inq̄b, illas bestias cōtra me uel hincere ausuras, in Heluecia patriamea, cuius amore nihil

C non pati

AD TIGVRINAM ECCLESIAM.

non pati decreui. Qui lupū in illa occidit, uel tñ locū ubi
sit indicat, magno premio ex publico ære condonat, gra-
tissimū ergo Helueciæ fore certū est, tātā bestiarū multiitu-
dinē ei ostēdi, quæ nō greges & armēta lacerat, sed totā re-
gionē misere exhausti, aīas infinitas pdūt. Talia tūc tpiis
amicis meis, stultis, sapiētibus quæ mundi sunt, reddebā,
nō ioco quidē, sed tñ nō ex fundamēto, qđ nō sunt Hel-
uecij, sed xps Iesus petra firma, lā illi amici mei, nullis non
cōtumelij me affectū subinde interpellat his uerbis: Vbi
sunt tuī Heluecij, qđ p̄ociniū tā ceriū iactabas nup? & sic
ueritatē extorquēt, nā qđ respōdeā plane nō habeo, nisi id
qđ res est; Leuaui oculos meos ī mōtes, unde ueniet au-
xiliū mihi. Eosc hac occasiōe doceo spem ī ullā creaturā
ponēdā. Vīm tñ est efficere, ut ī hac pte mihi sit qđ noīe
uīo īndēa; Nō auro, nō uollo munere (inclinet de° cor meū
ad testimōia sua, nō ad auaritiā) sed alīq̄ p̄claro facinore,
qđ testet sincerā religionē & ueritatē uos amare, abusus,
mēdacia odire: ut & nobis calcar addēt, ubi uiderim⁹ nos
non etyopē dealbare. Quēadmodū em illi ī postores nihil
mallēt, qđ mūdū sp̄ sup̄stitionib⁹ multis anilib⁹ imbutū esse,
& cōsciētias īq̄etas hīe, ut haberēt q̄s curationib⁹ men-
dacib⁹ p̄missis, exhaustirēt, tanq̄ medici qđā uellēt semp
ī hoībus morbos grassari: & pditissimi impostores ī hīc
usum suis doctrinis nihil aliud docēt, nisi sup̄stitiones, &
opa quædā cōsciētias grauātia; Ita nobis ueritaç studiosis
nihil magis studio ē, ac ut popul⁹ a mēdaciōrū tyrānide li-
berēt, recte de xp̄iana religione sentiat. Pellicanū naturæ
bonitate, pbitate, uitæ sc̄timonia, doctrina, uirū summū,
monachū qđē, ordinis diui Frācisci, sed talē, ut tot⁹ huius
ordinis popul⁹ mūdo ob unū hīc uirū debeat esse cōmen-
datior, hebraicas & latinas līas magna cum laude, nec mi-
norū fructu docēt, memini interrogātib⁹ cur tñ ī alijs
docēdis laboris ultrō sumeret, r̄ndere, nō esse labore, nō
molestiā

18

V D A L R I C I H V G V A L D I E P I S T.

molestiā sibi hoc docēdi officiū, sed summā uoluptatē, dū
uideret discipulorū natu maiores olim inbibitā lingua &
morū barbariē, tā felicē euomere, & uere bona eruditioī
mores pfectioē dignos cōsigere, iuniores adhuc incorru
ptos & uacuos, nulla immūditia imbutos, natura nō abie
ctæ idolis, sermōis puritatē, morū pceptis traditā, pbitatē,
oīa, ceu noua uasa de ligno bono facta, infusa genuino sa
pore reddere, secp hic magna uoluptate Philosophari. Sic
ubi intellexero uos impias hominū traditioēs, onera, bar
bariē & plusq; tyrānidē deponere, in mutua charitate, mi
sericordia, iusticia, pietate & sanctitudine in xpo Iesu cre
scere, Philosophia mea summo cū gaudio exercebit.

Vt paucis uerbis plurima dicā, tota Germania in hoc
negotio aliquid p̄aeclari ab Heluecijs expectat, nam hos uil
det ab Ecclesiasticis magnis bestijs pestilētia plenis, solos
liberos, libere reip. & Ecclesiaz suaz cōculere posse. Nihil
tñ sine cōsilio, sine rōne, crudeliter, armis, nō cum Christi
mitissimi spiritu, qd aliud quārat q̄ Christi gloriā, Eccle
sie salutē, & trāquillitatē, oppressorum libertatē, agēdum
etiā atq; etiā memores esse debent, & si q̄ smeorū uerborū
aliam mentē esse putat, is sciat se me non intelligere, & si
aliquid cōsulō, qd nō citra sanguinē, atq; cōmuni oīum,
etiam malorū, bono, fieri potest, nolim prorsus me audi
ri. Vale sancta Tigurina Ecclesia, in Christo Iesu, cui pri
mum, deinde tibi, oīa quā habeo, animā & corpus, addic
co & deuoueo. Ex Schonēberga. Anno M D. XXI.

C ii

